

herziening. Doch leg hun stuk niet ter zijde. Er waait een frissche wind door. Hier en daar sprankelt de humor, bijvoorbeeld als ons wordt geteekend de breed-sprakigheid sommiger synodeleden, en als de substituit motie het moet ontgelden. Ook wordt het taai geduld, dat een synodale president onder de tegenwoordige bedoeeling heeft, op interessante wijze beschreven. Als hun Rules worden aangenomen, en eerst onder den hamer komen, opdat terstond naar die Regels kan worden geleefd, zal de vergadering wel heel wat worden bekort. Broeders, die veel spraakwater hebben, zullen zich dan moeten intoomen. En de leider weet beter hoe hij het schip tusschen allerlei klippen heeft door te sturen.

Toch verwondert het mij niet, dat hunne medeleden in Michigan, Drs. Manni en Van Wyk, niet in alles met hen instemmen. Waar de schoen bij deze broeders knijpt wordt niet gezegd. We hopen dat spoedig te vernemen. Doch mijns inziens zijn de Rules te veel geschoeid op den leest van parlementaire regels. Soms is het geheel eenig karakter van een kerkelijke vergadering uit het oog verloren. Sommige bepalingen zijn te bindend. Ook vrees ik, dat er te veel bepalingen zijn. Moet niet veel worden overgelaten aan het geheiligd gezond verstand van president en vergadering?

Blijkens dit rapportenboek belooft de aanstaande Synode uiterst belangrijk te worden. Vele onderwerpen raken het meest innige leven van onze kerken. Denk bijvoorbeeld aan wat betrekking heeft op de Orde van Eeredienst, Liturgie en Gemeentelijk Gezang.

Onze nieuwsgierigheid wordt erdoor opgewekt, den inhoud van deze rapporten te kennen. Eigenaardig, dat ook daar de werkwijze der Synode een voorwerp van bespreking is.

HEPP.

Congresseeren zonder eenheid? Water in den wijn?

In zijn kroniek in „Geref. Theol. Tijdschrift“ zegt ds P. v. Dijk:

Ook onze taak wordt hoe langer hoe zwaarder. En daarom is het noodig het kleine klein en het groote groot te zien. Ieder op zijn eigen terrein. We hebben er nog nooit resultaat op gezien, wanneer men meende, dat die taak beter werd volbracht door in overeenstemming met de verstopping van dezen tijd water in den wijn zijner beginselen te gieten.

We zijn het van harte eens met wat de Bond voor Gereformeerde jeugdorganisatie op instigatie van een besluit van Prof. Waterink aan het bestuur van het tweede Nederl. Paed. Congres schreef:

„dat het zijn opvatting is, dat het congresseeren over godsdienstige opvoeding geen zin heeft, wanneer de samencongresseerenden ten eenenmale verschillende godsdienstige opvattingen hebben.“

Dat is trouwens het gevoelen ook van de andere zijde. Want hetzelfde Geref. J. Bl. waarin deze beslissing stond noemt den naam van prof. Polak, die na tegenover den heer Janse uit Biggkerke de valsche tegenstelling tusschen getuigen en overtuigen geponeerd te hebben, zelf aan 't getuigen sloeg:

„Welnu, laten wij dan ook gevoelen dat die liefde onafhankelijk is van ons geloof, onafhankelijk ook van metafysische of intellectuele voorstellingen“

en daarna verzocht:

Laat ons op dit congres die liefde ook allereerst op den voorgrond stellen, die ons samenbindt en niet deze metafysisch-dogmatische theologische funderingsproblemen die ons onherroepelijk en principieel (spat. v. D.) blijven scheiden.

Zelfs als we zouden willen, worden we er op die manier uitgeduwd.

Maar we dienen de zaak van den naaste, en de komst van het Koninkrijk Gods, meer door ons zelf te zijn, en te durven zijn.

Als het ooit een tijd is, waarin we aan mannen, ook jonge mannen met een ruggeraat behoefte hebben, dan is het thans.

Geen water in den wijn.

Ja, als het onze wijn was, dan maar met genoeg. Maar als het Gods wijn is, en wij hebben het zó gezegd onder vele getuigen, en meenen het nóg, laat ons dan met onze brutale waterkarafjes afbliven van Gods wijnkannen.

Dat is nederig: wijl gehoorzaam.

Het is broederlijk: want aan bedorven wijn heeft niemand iets.

Het is ook geloof: want God zal Zijn eigen zaak wel goed maken. Wie het bederft geloof niet.

De Heer J. van Frankenhuizen over eenheid en nog wat.

„De Westlander“, een blad, dat jarenlang uitnemend is geleid, en met bewaring van de beginselen van onze groote voormannen, o.a. Dr. A. Kuyper, steeds de eenheid heeft gediend, wordt tegenwoordig geredigeerd door den Heer J. v. Frankenhuizen, die thans resideert aan de Dr. A. Kuyper-stichting.

Zoowel de gedachtenis van Dr. A. Kuyper, die in het Kuyperhuis niet mag vergeten worden, noch tegen-gesproken, wat zijn groote levenswerk aangaat, als ook de gedachtenis aan de jarenlange leiding van „De Westlander“, werpt de vraag op, of de huidige leiding van het blad de traditie eert.

Een antwoord daarop geeft, en dan m.i. in ontkennenden zin, een artikel van dezen Heer, in het nr. van 21 Febr. Daar wordt over „eenheid“ gesproken op zulk een wijze, dat de nagedachtenis van Dr. A. Kuyper er niet in wordt geëerd (want daar wordt het vraagstuk van „ijzer en leem“, hoewel het gesteld is, gladweg genegeerd). Voorts staat er in het stuk, dat er „Gereformeerden (oud en nieuw verband)“ bestaan, wat mij niet bekend is, en de hooge overheid ook niet. Tenslotte wordt, nog wel in een hoofdartikel, op zulk een wijze geschreven, dat ieder voelt: daar is lichtvaardigheid aan het woord.

Immers, de redacteur heeft het daar over den onlangs opgericht Bond van Gereformeerden (Calvinisten). Deze is hem eene „star der hope“ in den nacht. Dat moet de Heer Frankenhuizen zelf weten. Maar dan volgt er dit:

We betreuren het niet weinig, dat een man als de bekende Dr. Schilder met z'n vijmscherpe pen het streven van den Calvinisten-Bond heeft bestreden.

Op dit fraais volgt nog meer; maar daarover wil ik den Heer Frankenhuizen met genoeg nog eens later te woord staan. Opzettelijk beperk ik mij thans tot de hoofdzaken. En constateer alleen, dat de Heer J. v. Frankenhuizen wat in bovenstaand zinnetje staat, gefantaseerd heeft. Ik heb toegejuicht, noodzakelijk en prijzenswaardig genoemd, wat hij mij hier laat bestrijden.

Dat ik hier op deze zaak terugkom, is mijn schuld niet; ik heb een tegenspraak aan „De Westlander“ gezonden, ter opname in het e.v. nr., maar uit een gesprek met den uitgever leid ik af, dat aan dit verzoek niet voldaan is.

We zullen eens zien, of de Heer v. F. begint, zijn fout te herstellen. Daarna kan hij, zoo noodig, nog wel nader bescheid krijgen.

Overigens ga ik, om een zeer bepaalde reden, thans nog niet hier over dien Bond spreken; dat komt nog wel.

Aan de onderscheiden abonne's van „De Westlander“, die mij schreven, mijn dank.

Overigens kan ik den Heer v. Frankenhuizen, die schijnt te meenen, dat hij de stem der „leiders“ laat klinken, en hoort spreken, verzekeren, dat hij blijkbaar niet op de hoogte is, noch van wat geschreven, noch van wat geconferreerd wordt.

„Hoe ver het gaat“.

De „Maas- en Scheldebode“ schrijft:

Deze woorden zet „De Banier“ boven een epistelje in het blad van Zaterdag 11.

En daarmee worden bedoeld de lasterpraatjes, die er in A.R. kringen zouden loopen over Ds Kersten.

Inderdaad: Hoe ver het gaat!

Maar dan in het kringetje van de S.G.P., die er een taktiek van het allerminste allooï op na houdt.

Nu Prof. Vischer de St. Geref. heeren danig in het nauw brengt en zij tegenover de zakelijke argumenten van dezen Hooggeleerd, geen enkel tegenargument weten aan te voeren, moet de oude taktiek weer worden toegepast. Zij spelen de martelaar! Evenals in de verkiezingsdagen. Dat slaat altijd in!

Nu wordt er van „A.R. zijde“ (namen en plaatsen worden niet genoemd, dat is frappant!) beweerd, dat Ds Kersten weigert belasting te betalen. En dat praatje meet Ds Kersten n.b. in een hoofdartikel van „De Banier“ uit. Het moet als wapen tegen de A.R. partij dienst doen!

Inderdaad: Hoe ver het gaat!

Wanneer de A.R. pers eens hoofdartikelen moest gaan verwerken, welke lasterpraatjes er in St. Geref. kringen rondgestrooid worden over onze partij-leiders...?

Hoe ver het gaat?

In hetzelfde nummer neemt „De Banier“ een stuk over uit een vrijzinnig weekbladje, waarin in felle kleuren wordt uitgemeten een diepe, ernstige val in groote zonde van een A.R. gemeenteraadslid in een onzer dorpen. Persoonlijke vijandschap tegen dien man, die veertien dagen geleden publieke schuldbelijdenis van zijn zonde in de kerk deed, gaf het iemand in de pen deze zonde te publiceren.

Geen enkel ander blad maakte er tot heden gewag van.

Zelfs „Het Volk“ niet.

Maar wat doet „De Banier“?

Zij neemt onder Gemengd Nieuws onder twee vette koppen het heele relaas uit het vrijzinnige weekbladje over!

Een daad, waarvoor moeilijk een juiste benaming te vinden is.

David klaagde: Zegt het niet op de straten van Askalon!

Maar „De Banier“ geeft de diepe val van een christen gretig aan de bespotting der wereld prijs!

Zóó zijn de manieren van „De Banier“.

Zóó zijn haar politieke strijdwapenen!

Inderdaad: Hoe ver het gaat!

En o wee! indien de A.R. pers er eens toe overging om de ongerechtigheden van Staatk. Geref. menschen te publiceren!

Dan hoorde men het martelaarsgeklag weer!

Terecht merkte Prof. Vischer in zijn laatste Open Brief tegen Ds Kersten op: „het hoogste en het laagste, het edelste en het gemeenste, het Goddelijke en het Satanische, zij liggen vlak naast elkander!“...

De godsdienst en de revolutie.

In verband met wat Rusland laat zien, is wel de overweging waard, wat de „Groene Amsterdammer“ in een artikel van Prof. Brugmans zegt:

Het boek, dat ds (P.) Feenstra aan de verhouding van godsdienst en revolutie heeft gewijd, is een herdruk van een aantal studiën, oorspronkelijk verschenen in het Nieuw Theologisch Tijdschrift. De schrijver meende terecht, dat zij in ruimeren kring dan dien der theologen alleen de aandacht verdienen te trekken, en gaf ze zoo in een bundel uit. Wat wij hier vinden, zijn dus minder hoofdstukken van een boek over godsdienst en omwenteling dan afzonderlijke studiën over verschillende onderdeelen van het genoemde vraagstuk, die wel bij elkander behooren, maar toch wat los samenhangen. Dat blijkt uit twee-erlei. Vooreerst ontbreekt de studie van het protestantisme en de revolutie, waarnaar de schrijver meer dan eens verwijst en die toch wel degelijk in het raam van het geheel zou hebben gepast. En dan komt er wel een hoofdstuk in dit boek voor over de Septembermoorden en de verantwoordelijkheid daarvoor, dat slechts zeer los met de overige studiën samenhangt en eigenlijk in dit boek niet geheel thuis hoort.

Terecht heeft ds Feenstra deze studiën herdrukt. Want zij zullen stellig groote belangstelling vinden in dien ook in ons land niet zoo kleinen kring, die zich interesseert voor moderne geschiedenis en die vooral gaarne leest van de veelbewogen geschiedenis der Fransche omwenteling. Aan die belangstelling kan het boek van ds Feenstra stellig in ruime mate voldoen. Deze onderzoeker is volkomen thuis in de historiographie der revolutie, de oudere en vooral de nieuwere, om de allernieuwste niet te vergeten. Als geheel is dus het boek bijzonder betrouwbaar. Het is bovendien geschreven in dien klaren stijl, dien men van ds Feenstra kent, zoodat de lectuur een onverdeeld genoegen is. Achtereenvolgens leest men van den invloed van Jean Jacques Rousseau op de revolutie, de kerkelijke politiek der omwenteling, de revolutionaire godsdiensten, de Septembermoorden en de verantwoordelijkheid voor die gruwelen, de revolutionaire zedeleer, de revolutionaire vroomheid, ten slotte den godsdienst van Robespierre.

Dat alles vormt verschillende kanten van een betoog, waarvan de leidende gedachte reeds in de inleiding wordt ontvouwd. Die leidende gedachte, door den schrijver terecht een stelling genoemd, is deze, dat de groote Fransche staatsomwenteling in haar diepsten oorsprong en in hoofdzak is een godsdienstig-zedelijke beweging: zij is alleen in haar uitingen en gevolgen van staatkundigen en maatschappelijken aard.

Deze stelling gaat lijnrecht in tegen wat sedert de dagen der omwenteling door haar tegenstanders en ook wel door haar vrienden is geconstateerd: de revolutie is in de eerste plaats gericht tegen godsdienst en kerk; zij moge op politiek en sociaal terrein zeer belangrijke verbeteringen hebben gebracht in Frankrijk en daarbuiten, maar in haar beginsel is zij ongodsdienstig en daarom boos en verdorven. Bij ons en elders leven geheele groepen der bevolking in deze voorstelling: revolutie en godsdienst zijn twee polen, die elkander afstooten: samenhang en samenwerking is hier niet mogelijk: antipoden kunnen elkander de hand niet reiken.

De revolutie zelf heeft tot die opvatting ruimschoots aanleiding gegeven. Inderdaad heeft zij wetten gegeven en maatregelen genomen, die rechtstreeks ingingen tegen godsdienst en kerk; zij heeft zich bovendien in de ergste en ergstelijke mate schuldig gemaakt aan godsdienstvervolging en daarmee voor goed miljoenen van zich vervreemd. Het is juist haar kerkelijke of liever anti-kerkelijke politiek, die de groote scheur bracht in haar hervormingsactie en die dan ook de groote en hoopvol ingezette reformatorische beweging ten slotte heeft doen mislukken! Waar is hier plaats voor den godsdienst der revolutie?

Zij die zoo spreken, hebben op hun standpunt volkomen gelijk. Maar men kan de zaak ook van een anderen kant bezien en aan die zijde brengt ons ds Feenstra. Het zou zelfs wel kunnen zijn, dat hij dichter staat bij zijn tegenstanders dan zij zelf vermoeden. Immers de kerkelijke politiek der revolutie wordt door dezen onderzoeker allerminst gebillikt of verdedigd; als een goed historicus wil hij alleen verklaren. En hij vindt die verklaring in den godsdienst der revolutionairen zelf. Maar dan moet natuurlijk de nadruk erop worden gelegd, dat godsdienst hier in anderen zin wordt genomen dan men in breede kringen gewoonlijk doet. Stellig, de mannen der omwenteling, die hun kerkelijke politiek doorzetten, waren lang niet alle atheïsten of anti-godsdienstig; zij waren zelfs niet allen anti-katholiek. Maar men moet toch wel constateren, dat hun politiek van den aanvang af anti-katholiek was en dat in den strijd der meeningen en partijen steeds meer werd. Inderdaad, wat zij wilden, was de opbouw van een geheel nieuwe moraal, en die opbouw zou moeten geschieden door den staat en bij de wet. Men kan ds Feenstra toegeven, dat deze mannen volkomen ter goeder trouw waren, toen zij dat beoogden, en ook, toen zij de consequenties daarvan aanvaardden, toen het bleek, dat het Fransche volk in breede lagen bij den overgeleverden godsdienst en de oude kerk wilde blijven. In zoverre heeft dus ds Feenstra gelijk, dat het geestelijke krachten waren, die de Fransche revolutie stuwden; alleen niet ieder zal hem grif toegeven, dat die geestelijke krachten altijd met godsdienst mogen worden vereenzelvigd. Stellig waren zelfs mannen als Robespierre op hun wijze godsdienstig, in dezen zin, dat zij zich afhankelijk gevoelden van en verantwoordelijk voor hogere machten; maar vooral door den nadruk te leggen op het redelijke in de religie, komt men toch zeer moeilijk en alleen langs verre omwegen tot God. Ook dat blijkt ten duidelijkste uit het belangwekkende boek van ds Feenstra, waarmee hij mag worden gelukgewenscht.

Kantteekeningen maken we maar niet; dat lijkt ons voor onze lezers niet noodig.

Aan d
Aan d
En da
En na
De ke
Wat e
De leg
Wij h
het niet
omtrent
promiss
wel haat

Twee
Alkmaar
Bergin
Bero
Amsterda
in Kol
Lemmer
Mijrecht
Oudest
Reilaam
Vianen

Aang
Mussel
Wolphaa

Beda
Midland
Wolff

Intr
Kralinge
(20 Fe
Waddinx

Afsc
Lollum

Jubij
12 Maart

Met
Aan D
voortdur
van 1 M

Cand
Cant
predikant
Classis
de bedi

De
(Flakke)
examines

De
Geref. K
van heb

Zend
Ds L.
van Utr
Juni a.s.

Stic
De C
„Stand“
in de kl

Chr. Mu
„DE

maandelijkse

f 1.5

onder redactie
Neemt proef
ment en U
doenh

Adminis
Planciusstra

3^e

DE LA

Mevr. A.

Prijs f 2.25
Prachtrom
en Echsch

1e druk ver
2e druk ver
3e druk ver

In elken I
krijgbaar
gever

J. H. KO
Prosp